

2. tétel: Magyarország gazdasága a XIV-XV. században

1. Károly Róbert (1308-1342)

Károly Róbert eladományozta a királyi birtokok nagy részét a támogatóinak. A királyi hatalom **meggyengült**, de a király erős hatalmat akart, ezért új **jövedelemforrásokat** keresett. Ezek lesznek a **regálé jövedelmek**, amiket a király nem földesúrként, hanem királyi jogon szed be. **Magyarország gazdag volt ásványkincsekben** és Károly Róbert támogatta a **nemesfém-bányászatot**. **Csehországból bányászokat** hívott be, a bányászok **bányavárosokat** alapítottak, amelyek a Felvidéken és Erdélyben voltak.

A 3 legfontosabb: Besztercebánya, Selmecebánya, Körmöcbánya. Mivel a **földbirtokosok** korábban eltitkolták a lelőhelyeket, a király nekik adta a **bányabér (urbura) 1/3-át**. A bányabért a bányászok fizették a királynak. Ez az arany 10%-a, az ezüst 1/8-a volt. Károly Róbert elrendelte, hogy verjenek új, jó minőségű, értékálló pénzt.

1323-ban megjelent az **ezüstdénár**, **1325-ben** az **aranyforint**. Emiatt megszűnt az egyik legfontosabb királyi bevétel, a kamara haszna, vagyis az évenkénti pénzrontás. Ennek pótlására vezeti be a király a **kapuadót**, amit a jobbágyok fizettek a telek után, összege pedig 18 dénár volt. Ez volt a jobbágyok **első** állami adója. Károly Róbert bevezette a **harmincadvámot**, amit a kereskedők fizettek az áru értéke után. Ez jelezte, hogy fellendült a kereskedelem.

Fontos jövedelem volt még a **nemesérc-monopólium**, melynek lényege, hogy a király a bányászatból kapott veretlen nemesfémnek csak egy részét adta vissza pénzként, a többit eltette.

Károly Róbert idején **fellendült** a magyar gazdaság. A kereskedelemben mi főleg aranyat és mezőgazdasági cikkeket vittünk ki és iparcikkeket hoztunk be. A magyar ipar fejletlen volt, nem voltak céhek és gazdaságilag le voltunk maradva Nyugat-Európa mögött.

2. I. Nagy Lajos (1342-1382)

Károly Róbert fia, teli kincstárat örökölt apjától, azonban ezt eredménytelen nápolyi hadjárataival kimerítette. A sikertelen hadjáratok és a katonák által behurcolt pestis miatt megnőtt a belső feszültség, ezért Lajos **1351-ben** országgyűlést hívott össze.

Az **1351-es** törvényekben bevezette a **kilencedet**, amit a földesurak szedtek be terményben a jobbágyoktól. Oka: korábban a jobbágyok olyan földesúrhoz költöztek, ahol kevesebb adót kellett fizetniük, így a köznemesektől sokan elköltöztek a nagybirtokos bárókhoz.

A köznemeseknél **munkaerőhiány** lett, főleg 1348 után, amikor a pestis elérte hazánkat. A kilenced bevezetésével a földesúri terhek egységesültek, kialakult a jogilag egységes jobbágyság, a jobbágyok vándorlása megállt. A kilenced bevezetése azt is jelzi, hogy hazánkban kialakult az árutermelés, a feudális gazdaság fejlődött. A magyar gazdaság kezdett felzárkózni Európa fejlettebb területeihez.

3. Luxemburgi Zsigmond (1387-1437)

Zsigmond uralkodása a középkori magyar városfejlődés mérföldkövét jelentette. Sok településnek adott városi rangot és kiváltságot is: szabad kereskedelem joga, árumegállító jog. Ő volt az **első** király, aki meghívta a városok képviselőit az **országgyűlésre**. A budai mértékegységek használatát kötelezővé tette a városok számára, hogy a kereskedelem fellendüljön. A magyar városoknak a középkorban **3 típusa** volt:

- a) A **szabad királyi városok** voltak a legfejlettebbek. Földesuruk a király volt. Olyan kiváltságokkal rendelkeztek, mint a nyugat-európai városok, például egy összegben adóztak és saját bírót

választhattak. Peres ügyekben fellebbezhettek a tárnokmesterhez. A lakosság nagy része **nem magyar** volt, hanem német, nagyrészt iparral és kereskedelemmel foglalkoztak. Ilyen volt pl. Buda és Pozsony.

- b) A **bányavárosok** olyanok voltak, mint a szabad királyi városok, csak ők valamilyen **ásványkincssel** adóztak. Nagy részük Erdélyben és a Felvidéken volt.
- c) A **mezővárosok** lakói is egy összegben adóztak, és ők is választhattak maguknak saját bírót, azonban itt a lakók jobbágyok voltak, nem pedig szabad emberek. Főleg mezőgazdasággal foglalkoztak, az ipar és a kereskedelem fejletlen volt. A mezővárosok földesura egy nemes vagy az egyház volt.

Zsigmond visszatért a pénzrontás módszeréhez és az egyházi bevételeket is sűrűn megadóztatta, valamint bizonyos területeket zálogba adott. A fellendülő városok viszont több adót tudtak fizetni a királynak.

4. I. (Hunyadi) Mátyás (1458-1490)

Mátyás célja a rendek hatalmának **csökkentése** és a királyi bevételek növelése volt. Ezért reformokba kezdett. A főkincstári hivatalt átnevezte **kincstartóivá**. Bárók helyett nemeseket és polgárokat nevezett ki. Így szakszerűbb lett a gazdasági ügyek intézése.

Mátyás jelentősen **megnövelte** a királyi jövedelmeket. Ez főleg a jobbágyok növekvő adóiból származott, a regálék szerepe csökkent. Legnagyobb bevételét az 1 forintos **rendkívüli hadiadó** jelentette, (amit évente akár kétszer is beszedett) amelybe **1468-tól** a **kapuadót** felváltó királyi kincstár adóját (füstpénz, füstadó) is beszámította. Ezt az adót már nem telkenként, hanem háztartásonként szedte be, mert a jobbágyok korábban úgy bújtak ki a fizetés alól, hogy több család egy telekre költözött. A harmincadvám nevét megváltoztatta **koronavámra**, mértékét pedig a huszadhoz igazította, vagyis 5%-ra növelte. A korábban kiadott mentességeket eltörölte, ez is növelte a bevételt. Megadóztatta az egytelkes nemeseket is, fél forintot kellett fizetniük. Megszüntette a pénzrontást.

Gazdaságpolitikája **sikeres** volt, mert a királyi jövedelmek megkétszereződtek-megháromszorozódtak Zsigmond korához képest. Mátyás **jövedelme** kb. 500.000 forint volt évente, de ha kétszer szedte be a hadiadót, akkor ez elérte a 750.000 forintot is, amely a kiadásokhoz képest nem volt sok. A hadsereg, a végvárok és a háborúk vitték el a legtöbb pénzt. Mátyás jövedelmei európai szinten is jelentősek voltak (például felülmúlták az angol királyét is), de például a török szultán jövedelme kétszer annyi volt, mint az övé. Így a törökökkel hosszú távon nem vehettük fel a versenyt.